

bolalar adabiyoti va uning jahon miqyosidagi ahamiyati

ISFT instituti Samarqand filiali magistri

Bahodirova Maftuna

+998701190118

maftunabonubahadirova@gmail.com

Annotatsiya: bolalar adabiyoti - bu nafaqat soʻz sanʼati, balki muhim tarbiya vositasi hamdir. Bolalar qalbida turli oʻy-fikrlar uygʻotishi, yorqin va esda qolarli obrazlarga boy boʻlishi, ularda ezgu gʻoyalar va ulkan ishlarga intilish ruhini shakllantirishi kerak. Bolalar adabiyoti yosh avlodni imon-eʼtiqodli, maʼnaviy barkamol insonlar etib tarbiyalashda, shuningdek, ularda Vatanga muhabbat tuygʻusini shakllantirishda mustaqil yurtimiz uchun kuchli vosita hisoblanadi.

Kalit soʻzlar: bolalar adabiyoti, imon-eʼtiqodli, maʼnaviy barkamol insonlar, sodda, ravon, qiziqarli va mazmunli.

Abstract: children's literature is not only the art of speech, but also an important educational tool. It should awaken various thoughts in the hearts of children, be rich in bright and memorable images, and form in them the spirit of noble ideas and striving for great deeds. Children's literature is a powerful tool for our independent country in raising the younger generation as people with faith and conviction, spiritually mature, as well as in forming in them a sense of love for the Motherland.

Keywords: children's literature, people of faith, spiritually mature, simple, fluent, interesting and meaningful.

Абстрактный: детская литература – это не только искусство слова, но и важный инструмент воспитания. Она должна пробуждать в сердцах детей самые разные мысли, быть богатой яркими и запоминающимися образами и формировать в них дух благородных идей и стремления к великим делам. Детская литература – это мощный инструмент для нашей независимой страны в воспитании молодого поколения как людей верующих и убежденных, духовно зрелых, а также в формировании в них чувства любви к Родине.

Ключевые слова: детская литература, люди верующие, духовно зрелые, простые, беглые, интересные и содержательные.

Bolalar adabiyoti - bu nafaqat soʻz sanʼati, balki muhim tarbiya vositasi hamdir. Kichkintoylar uchun yaratiladigan har qanday badiiy asar ularning yosh xususiyatlari va bilim

darajasiga mos bo'lishi zarur. Bunday asarlar bolalar qalbida turli o'y-fikrlar uyg'otishi, yorqin va esda qolarli obrazlarga boy bo'lishi, ularda ezgu g'oyalar va ulkan ishlarga intilish ruhini shakllantirishi kerak. Eng muhimi, asarda ko'tarilgan mavzular sodda, tushunarli va qiziqarli tilda bayon etilishi lozim.

Bolalar adabiyoti yosh avlodni iymon-e'tiqodli, ma'naviy barkamol insonlar etib tarbiyalashda, shuningdek, ularda Vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantirishda mustaqil yurtimiz uchun kuchli vosita hisoblanadi. Faqat chinakam badiiy yuksaklikka ega asarlarga bolalarga chuqur ta'sir ko'rsatib, ana shu yuksak talablarga javob bera oladi. Shu bois bunday kitoblar pedagogik jihatdan ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Bolalar kitobi o'z vazifasini bajarishda, avvalo, badiiy tilga tayanadi. Asarning tili uning g'oyaviy mazmunini aniq va ta'sirchan yetkazib beruvchi asosiy vositadir. Yaxshi, ravon, aniq, obrazli va boy til bilan yozilgan asar yozuvchining fikr va maqsadini kitobxonga tez va oson yetkazadi. Alisher Navoiy "Mahbub ul-qulub" asarida tilni "ko'ngil xazinasining kaliti" deb bejiz ta'riflamagan. Buyuk mutafakkir insonlarni qisqa, mazmunli va chuqur mantiq bilan so'zlashga chorlaydi. Bu talab, albatta, bolalar uchun ijod qiluvchi yozuvchilarga ham tegishlidir.

Bolalar yozuvchisi sodda, ravon, qiziqarli va mazmunli tarzda yoza olishi kerak. Buning uchun esa u xalq tilini mukammal egallagan bo'lishi lozim. Chunki ravon va boy til bilan yozilgan asarlar nafaqat bolaga zavq bag'ishlaydi, balki uning nutqini rivojlantiradi, so'z boyligini oshiradi va fikrlash doirasini kengaytiradi. Ingliz bolalar adabiyoti ham jahon adabiyotining ilg'or an'analari ta'sirida shakllanib, yillar davomida boyib bordi. Turli xalqlar madaniyati va adabiy merosidan oziqlangan holda, u bolalar uchun nafaqat qiziqarli, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan asarlarni yaratishga xizmat qildi. Ayniqsa, sarguzasht, fantaziya va hayotiy voqealarga boy hikoyalar ingliz bolalar adabiyotining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida ajralib turadi.

Ingliz tilida yaratilgan ko'plab mashhur asarlar butun dunyo bolalari uchun sevimli kitoblarga aylangan. Masalan, *The Adventures of Tom Sawyer* va *Adventures of Huckleberry Finn* asarlarida bolalikning beg'uborligi, erkinlikka intilish va sarguzashtlarga boy hayot tasvirlanadi. Xuddi shuningdek, *Robinson Crusoe* insonning matonati, tabiat bilan kurashi va mustaqil yashash qobiliyatini yoritadi. *Gulliver's Travels* esa fantastik syujet orqali jamiyatni tanqid qilish va o'quvchini chuqur o'ylashga undash xususiyati bilan ajralib turadi.

Bu kabi asarlar ingliz bolalar adabiyotining rivojiga katta hissa qo‘shibgina qolmay, balki boshqa xalqlar adabiyotiga ham kuchli ta’sir ko‘rsatgan. Tarjima jarayoni orqali ushbu durdona asarlar turli tillarga o‘girilib, jahon bolalarining umumiy ma’naviy boyligiga aylangan. Natijada adabiyot xalqlar o‘rtasidagi madaniy hamkorlikni mustahkamlovchi muhim vositaga aylandi.

Jahon adabiyoti tarixida shunday yozuvchilar borki, ularning ijodi vaqt o‘tgan sayin yanada chuqurroq anglashila boradi. Masalan, Mark Twain ijodi dastlab ko‘proq kulgili va sarguzashtli asarlar sifatida baholangan bo‘lsa, keyinchalik uning asarlarida jamiyat muammolari, ijtimoiy tengsizlik va insoniy qadriyatlar teran aks etgani yanada yaqqolroq ko‘rina boshladi. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, ayniqsa World War II dan keyin, kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi bilan tarjimaga bo‘lgan ehtiyoj keskin ortdi. Endilikda tarjimonlar nafaqat badiiy adabiyotda, balki siyosat, ilm-fan va texnika sohalarida ham muhim rol o‘ynay boshladilar. Xalqaro anjumanlar, muzokaralar va ilmiy uchrashuvlarni tarjimasiz tasavvur etib bo‘lmaydi.

Badiiy tarjima tufayli milliy adabiyotlar o‘rtasidagi aloqalar yanada mustahkamlanib, o‘zaro ta’sir kuchayib bormoqda. Bu jarayon nafaqat yangi asarlarning yaratilishiga, balki tillarning boyishiga, yangi so‘z va iboralarning paydo bo‘lishiga ham xizmat qiladi. Shuningdek, turli xalqlar adabiyotida o‘xshash g‘oyalar, ijtimoiy qarashlar va estetik tamoyillar shakllanishiga ham zamin yaratadi.

Inglizlarda bolalar adabiyoti uzoq tarixga ega bo‘lib, u bolalarning dunyoqarashi, axloqi va tasavvurini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Dastlab bu adabiyot ertaklar, xalq og‘zaki ijodi va tarbiyaviy hikoyalar orqali rivojlangan. Vaqt o‘tishi bilan esa u mustaqil adabiy yo‘nalishga aylanib, maxsus bolalar uchun yozilgan asarlar paydo bo‘ldi.

Ingliz bolalar adabiyotining shakllanishida Daniel Defoe, Jonathan Swift va Lewis Carroll kabi ijodkorlarning o‘rni katta. Masalan, Robinson Crusoe asari sarguzasht orqali insonning sabr-toqati va mehnatsevarligini ko‘rsatadi. Gulliver's Travels esa fantastik voqealar orqali jamiyatni tanqid qiladi. Alice's Adventures in Wonderland bolalar tasavvurini kengaytiruvchi ertakona va sehrli dunyo yaratadi.

Keyingi davrlarda ingliz bolalar adabiyoti yanada boyib, yangi qahramonlar va janrlar bilan kengaydi. Masalan, J. K. Rowling tomonidan yaratilgan Harry Potter turkumi butun dunyo bolalarining sevimli asarlaridan biriga aylandi. Bu asarlar do‘stlik, jasorat va yaxshilikning yomonlik ustidan g‘alabasi kabi g‘oyalarni targ‘ib qiladi.

Ingliz bolalar adabiyotining asosiy xususiyati - uning sodda, tushunarli va qiziqarli tilda yozilishidir. Asarlar ko‘pincha bolalarni o‘ylashga, orzu qilishga va yaxshilikka intilishga undaydi. Shu bilan birga, unda sarguzasht, fantaziya, hazil-mutoyiba va tarbiyaviy mazmun uyg‘unlashgan bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz bolalar adabiyoti nafaqat bolalarni zavqlantiradi, balki ularni ma’naviy jihatdan boyitadi, mustaqil fikrlashga o‘rgatadi va hayotga tayyorlaydi, ingliz bolalar adabiyoti jahon adabiyotining ajralmas qismi bo‘lib, u o‘zining boy mazmuni, rang-barang janrlari va tarbiyaviy ahamiyati bilan nafaqat bolalar, balki kattalar uchun ham muhim ma’naviy manba hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Адабий турлар ва жанрлар. (тарихи ва назариясига оид). 3 жилдлик. 1–жилд. –Т.: Фан. 1991. – 334 б.
2. Алиев А. Маънавият, кадрият ва бадиият (Ватан фидойилари) –Т.: Академия, 2000.– 632 б.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство. 1979.– 424 с.
4. Владимирова Н.В. Таржимачиликнинг маҳорат мактаби // Фан ҳақида суҳбатлар. - Т. 1989.- № 3-4. 89 б.
5. Восток-Запад: Исследования. Переводы. Публикации. Вып. № 4. (редактор-составитель Л.Ш.Рожанский). – М.: Наука, 1989. – 298 с.
6. Бабаева С.Р Ўзбек ва АҚШ адабиётида болаликнинг бадий талқини. Филология ф.н.диссертация. Т-2012